ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ Г-ЖА E. SHARPSTON
представено на 17 декември 2009 година[1]

1. През 1859 г. Жан-Франсоа Миле завършва и продава известната си картина „Вечерна молитва“. Години след смъртта му, във време, когато семейството му живее в изключително тежки условия, подобно на много други семейства, засегнати от Първата световна война, картината сменя собственика си на цена, от която продавачът се обогатява значително. Твърди се, че именно контрастът между тези две обстоятелства кара френския законодател през 1920 г. да въведе т.нар. „droit de suite“, или право на възнаграждение при препродажба, по силата на което при последващи продажби на произведения на изкуството за автора или неговите наследници възниква право на възнаграждение под формата на процент от приходите[2].

2. Впоследствие това право се разпространява и в други правни системи. През 1948 г. то е въведено в Бернската конвенция[3] като диспозитивно правило и става задължително в Европейския съюз с влизането в сила на Директива 2001/84 (наричана по-нататък „директивата“)[4]. Въпреки че принципът е единен и прилаганите проценти са хармонизирани, държавите членки имат право на преценка в няколко отношения.

3. Съгласно действащото френско право след смъртта на автора на произведението кръгът на лицата, които имат право да получават възнаграждение, се свежда до наследниците по закон и не включва наследниците по завещание.

4. Художникът Салвадор Дали[5] умира през 1989 г., като завещава всички свои права върху интелектуална собственост на испанската държава. Ако беше починал, без да остави завещание, тези права щяха да преминат върху няколко наследници по съребрена линия.

1 — Език на оригиналния текст: английски.

2 — Вж. изявлението на министъра на културата и комуникациите във френското Национално събрание от 16 март 2006 г. (http://www.assemblee-nationale.fr/12/cri/2005—2006/20060175.asp).

3 — Бернската конвенция за закрила на литературните и художествени произведения от 9 септември 1886 година, ревизирана в частност в Брюксел на 26 юни 1948 г. Всички държави — членки на Европейския съюз, са страни по конвенцията.

4 — Директива 2001/84/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 27 септември 2001 година относно правото на [възнаграждение при] препродажба в полза на автора на оригинално произведение на изкуството (ОВ L 272, стр. 32; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 1, стр. 240). Въпреки че терминът „droit de suite“ има широка употреба в английския език, и особено в английския текст на Бернската конвенция, оттук нататък ще употребявам термина „право на възнаграждение при препродажба“ по директивата.

5 — Интересно е да се отбележи, че самият Дали е бил дълбоко повлиян от картината „Вечерна молитва“ и през 1963 г. публикува една дълга, „паранoично-критична“ нейна интерпретация, озаглавена „Трагичният мит на „Вечерната молитва“ на Миле“.

5. В съответствие с френското право възнаграждения при препродажби на произведения на Дали във Франция са събирани в полза на тези наследници по съребрена линия. Възниква спор между испанското дружество, което събира авторските възнаграждения в полза на испанската държава, представлявана от създадената от Дали преди смъртта му фондация, и френското дружество за колективно управление на авторски права, което изплаща възнагражденията на неговите наследници по съребрена линия.

6. В този контекст Tribunal de grande instance, Paris (Франция) отправя преюдициално запитване дали френското ограничение на кръга на носителите на правото на възнаграждение при препродажба само до наследниците по закон е в съответствие с общностното право.

I — Правна уредба

A — *Директивата*

7. Съображение 1 от директивата гласи, че „правото на [възнаграждение при] препродажба е непрехвърлимо и неотчуждимо право“, а в съображение 3 се пояснява, че то има за цел „да осигури на авторите на графични или пластични произведения на изкуството дял в икономическия успех на техните творби“ и да спомогне за „възстановяване равновесието между икономическото положение на авторите на графични и пластични произведения на изкуството и това на другите творци, които извличат полза от последващо използване на техните произведения“.

8. В съображение 9 се отбелязва съществуващото към онзи момент положение, при което правото на възнаграждение при препродажба е предвидено в повечето, но не във всички от тогавашните 15 държави членки, при това със значителни различия, по-конкретно по отношение на обхванатите произведения, на лицата, които имат право да получат възнаграждение, прилагания процент, сделките, подлежащи на плащане на възнаграждение, и основата, върху която то се изчислява. Съображението продължава така: „Прилагането или неприлагането на това право има значително въздействие върху конкурентната среда във вътрешния пазар, тъй като съществуването или отсъствието на задължение за плащане въз основа на правото [на възнаграждение при] препродажба е елемент, който трябва да се вземе под внимание от всяко лице, което желае да продаде произведение на изкуството. Ето защо това право е фактор, който допринася за създаването на нарушения на конкуренцията, както и на изместване на продажбите в Общността“.

9. В същия смисъл в съображение 10 се подчертава, че „такива различия по

отношение на съществуването на право [на възнаграждение при] препродажба и неговото прилагане от държавите членки има[т] пряко отрицателно въздействие върху правилното функциониране на вътрешния пазар на произведения на изкуството, както предвижда член 14 от Договора“, докато в съображение 11 се отбелязва, че хармонизирането на законодателствата на държавите членки по отношение на правото на възнаграждение при препродажба допринася за постигането на присъщите на вътрешния пазар свободи. Според съображение 13 „[с]ъществуващите различия между законодателствата трябва да бъдат премахнати, когато нарушават функционирането на вътрешния пазар, както и да бъде предотвратена появата на нови различия“ — цел, която по същество се потвърждава и в съображения 14 и 15. По-конкретно, съгласно съображение 23 ефективното функциониране на вътрешния пазар на произведения на модерното и съвременното изкуство изисква определянето на доколкото е възможно еднакви проценти на възнаграждението при препродажба.

10. В съображение 13 обаче също така се изтъква, че „[н]е е необходимо да се премахват или да се предотвратява появата на различия, които не се очаква да засегнат функционирането на вътрешния пазар“, а в съображение 15 — че „[н]е е необходимо […] да се хармонизира всяка разпоредба на законодателствата на държавите членки относно правото на [възнаграждение при] препродажба и, за да се остави колкото се може повече свобода на действие за взимане на национални решения, достатъчно е да се ограничи хармонизирането до тези национални разпоредби, които имат най-пряко въздействие върху функционирането на вътрешния пазар“.

11. В този ред на мисли, но с повече конкретика в съображение 27 се изтъква: „Лицата, които имат право да получават възнаграждение, трябва да бъдат определени, като се спазва принципът на субсидиарност. Не е целесъобразно да се предприемат действия чрез настоящата директива в областта на наследственото право на държавите членки. От друга страна, правоприемниците на автора трябва да могат да се ползват изцяло от правото на [възнаграждение при] препродажба след смъртта му […]“.

12. От материалноправните разпоредби на директивата член 1, параграф 1 изисква държавите членки да „предвиждат в полза на автора на оригинално произведение право [при] препродажба, което следва да се определи като неотчуждаемо, от което не може да се откаже, дори предварително, да получи възнаграждение въз основа на продажната цена, получена при всяка препродажба на произведението след първото прехвърляне на произведението от автора“.

13. Приложимите проценти са определени в член 4, параграф 1 еднакво за всички държави членки с незначителни изключения в параграфи 2 и 3, в които се дава право на преценка на държавите членки.

14. По силата на член 6, параграф 1 възнаграждението се дължи „на автора на произведението и, при условията на член 8, параграф 2, след смъртта му, на неговите правоприемници“[6].

15. Член 8 предвижда по-конкретно:

„1. Срокът на защита на правото на [възнаграждение при] препродажба [тече приживе и 70 години след смъртта на автора, независимо от датата, на която произведението е законно предоставено на публиката[7]].

2. Чрез дерогация от параграф 1, тези държави членки, които не прилагат правото на [възнаграждение при] препродажба (дата на влизане в сила, посочена в член 13), не са длъжни за период, изтичащ не по-късно от 1 януари 2010 г., да прилагат правото на [възнаграждение при] препродажба след смъртта на автора в полза на правоприемниците на автора.

3. Държава членка, за която се прилага параграф 2, може да разполага с допълнителен срок, непревишаващ две години, ако е необходимо, за да се позволи на икономическите субекти в тази държава членка да се адаптират постепенно към системата на правото на [възнаграждение при] препродажба, като запазват икономическата си рентабилност, преди да се е наложило да се прилага правото на [възнаграждение при] препродажба в полза на правоприемниците на автора след неговата/нейната смърт. […].“

16. Член 12 изисква държавите членки да изпълнят директивата преди 1 януари 2006 г., а член 13 уточнява, че тя влиза в сила в деня на публикуването ѝ в *Официален вестник на Европейските Общности*, а именно 13 октомври 2001 г.

Б — *Френското право*

17. Правото на възнаграждение при препродажба се предвижда във френското законодателство от 1920 г.[8] Съответната разпоредба е все пак изменена през

6 — [Бележка под линия без значение за текста на български език].

7 — Вж. член 1, параграф 1 от Директива 93/98/ЕИО на Съвета от 29 октомври 1993 година за хармонизиране на срока за закрила на авторското право и някои сродни права (ОВ L 290, стр. 9; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 1, стр. 141), понастоящем заменен от член 1, параграф 1 от Директива 2006/116/ЕО на Европейския парламент и Съвета от 12 декември 2006 година за срока за закрила на авторското право и някои сродни права (кодифицирана версия) (ОВ L 372, стр. 12; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 3, стр. 7).

8 — Loi du 20 mai 1920 frappant d'un droit au profit des artistes les ventes publiques d'objets d'art (Закон от 20 май 1920 г. за въвеждане на право на художниците при публичните продажби на произведения на изкуството), отменен и заменен от Loi n° 57—298 du 11 mars 1957 sur la propriété littéraire et artistique (Закон № 57—298 от 11 март 1957 г. за собствеността върху произведения на литературата и изкуството).

2006 г., за да се приведе напълно в съответствие с изискванията на директивата[9]. Така член L. 122—8 от Code de la propriété intellectuelle (Кодекс на интелектуалната собственост) в момента предвижда:

„Авторите на оригинални произведения на графичното или пластичното изкуство, които са граждани на държава — членка на Европейската общност, или на държава — страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, имат право на възнаграждение при препродажба, което е неотчуждимо право на дял от приходите от всяка продажба на произведението след първото му прехвърляне от автора или неговите правоприемници […].“

18. Член L. 123—7 уточнява по-нататък:

„След смъртта на автора посоченото в член L. 122—8 право на възнаграждение при препродажба преминава върху неговите наследници […], с изключение на наследниците по завещание и останалите правоприемници, като се запазва за съответната календарна година и 70 години след това.“[10]

19. Тази дефиниция на лицата, които имат право на възнаграждение след смъртта на автора, ще наричам по-нататък „спорното правило“.

20. Редът на наследяване е уреден в член 734 и сл. от френския Граждански кодекс, който предвижда четири категории наследници. Във всяка категория предимството зависи от степента на родство. Роднини по съребрена линия наследяват до шеста степен включително[11].

21. Член 912 и сл. от Гражданския кодекс разделя имуществото на починалия на запазена по закон част за определени наследници и разполагаема част, с която наследодателят може да се разпорежда чрез завещание. Като общо правило наследодателят може да се разпорежда чрез завещание с цялото си имущество, стига да няма низходящи наследници или преживял съпруг от съществуващ брак (а преди 2007 г. — да няма и възходящи наследници по права линия). В този смисъл спорното правило е изключение от общото правило.

9 — Loi nº 2006—961 du 1er août 2006 relative au droit d'auteur et aux droits voisins dans la société de l'information (Закон № 2006—961 от 1 август 2006 г. за авторското право и сродните му права в информационното общество).

10 — Тази разпоредба остава непроменена и след удължаването на приложимия период от 50 на 70 години през 1997 г. Терминът „правоприемници“ тук е превод от френското „ayants cause“, за което може да се смята, че има по-различно значение от „ayants droit“ — термина, използван в директивата за „правоприемници“, въпреки че двата термина често се използват като взаимозаменяеми във френския език.

11 — По силата на член 724 от Гражданския кодекс при липсата на наследници по закон или по завещание наследството се получава от държавата.

B — *Испанското право*

22. Правото на възнаграждение при препродажба е въведено в испанското право през 1987 г.[12] и е приведено в съответствие с разпоредбите на директивата чрез Закон 3/2008[13]. За разлика от френското законодателство испанското не изключва нито една категория правоприемници на автора на произведението, а просто след 1996 г. включва уточнението, че това право се предава само чрез наследяване.

II — Факти, производство и преюдициални въпроси

23. През 1983 г. Салвадор Дали основава Fundació Gala-Salvador Dalí[14] (наричана по-нататък „фондацията“), която да „популяризира, утвърждава, разпространява, ознаменува, закриля и защитава в Испания и във всяка друга държава художественото, културното и интелектуалното творчество на автора, неговата собственост и права от всякакво естество; житейския му опит, мисли, планове, идеи и художествени, интелектуални и културни произведения, неговата памет и всеобщото признание на неговия гений и приноса му към изящните изкуства, културата и съвременната мисъл“[15].

24. Дали умира като вдовец през 1989 г. и не оставя деца, нито други низходящи наследници, но в завещанието си посочва испанската държава за „универсален и безусловен наследник на цялото му имущество, права и художествено творчество, като ревностно я призовава да съхранява, разпространява и закриля неговите произведения на изкуството“. Испанската държава приема това наследство и възлага задачата по управление и използване на съответните права на Министерството на културата, което от своя страна предоставя тази задача на фондацията.

25. През 1997 г. фондацията отстъпва на испанското дружество за колективно управление на авторски права Visual Entidad de Gestión de Artistas Plásticos (наричано по-нататък „VEGAP“) изключителното правомощие да упражнява нейните права и да събира в целия свят дължимите авторски възнаграждения за произведенията на

12 — Член 24 от Ley 22/1987, de 11 de noviembre, de Propiedad Intelectual (Закон 22/1987 за интелектуалната собственост), изменен с Real Decreto Legislativo 1/1996, de 12 de abril, por el que se apruebe el texto refundido de la Ley de Propiedad Intelectual, regularizando, aclarando y armonizando las disposiciones legales vigentes sobre la materia (Кралски законодателен указ 1/1996 за одобряване на изменения текст на Закона за интелектуалната собственост и за въвеждане, изясняване и хармонизиране на действащите правни разпоредби в тази област).

13 — Член 2, параграф 1 и член 6 от Ley 3/2008, de 23 de diciembre, relativa al derecho de participación en beneficio del autor de una obra de arte original (Закон 3/2008 за правото на автора на оригинално произведение на изкуството на възнаграждение при препродажбата на произведението).

14 — Гала е името, с което е известна съпругата му Елена Дмитриевна Дяконова. Тя умира през 1982 г.

15 — Вж. http://www.salvador-dali.org/fundacio/es_historia.html.

Дали. VEGAP, което има договор за взаимно представителство с аналогичното френско дружество Auteurs dans les Arts Graphiques et Plastiques (наричано понататък „ADAGP"), възлага на последното да управлява правата върху произведенията на Дали във Франция, считано от 17 октомври 1997 г.

26. От тази дата ADAGP е събрало и изплатило на VEGAP като представител на фондацията всички дължими суми във връзка с използването на произведенията на автора във Франция с изключение на сумите от правото на възнаграждение при препродажба, които поне първоначално са събирани в полза на наследниците на Дали по съребрена линия и са им изплащани.

27. На 28 декември 2005 г. фондацията и VEGAP предявяват иск срещу ADAGP пред парижкия Tribunal de grande instance. Те твърдят, че според френските и испанските стълкновителни норми наследяването на движимото имущество на Дали се урежда от испанското право, тъй като до смъртта си той е испански гражданин с местожителство в Испания. Следователно фондацията е единственият носител на всички права върху произведенията на Дали, включително на правото на възнаграждение при препродажба във връзка с публичните продажби. Тя иска ADAGP да бъде осъдено да ѝ заплати чрез VEGAP всички възнаграждения, събирани при продажби на произведения на Дали след 17 октомври 1997 г.

28. От преписката по националното производство става ясно, че след датата на предявяване на иска ADAGP спира изплащането на такива възнаграждения и е готово да ги изплати на онази от страните, за която Tribunal de grande instance приеме, че е правоимащото лице. Възнагражденията, вече изплатени на шестте наследници по съребрена линия, които ADAGP е смятало за правоимащи в съответствие с френското право, според ADAGP трябва евентуално да бъдат върнати от тези наследници. Поради това ADAGP привлича наследниците в производството, но нито един от тях не се явява пред съда.

29. Tribunal de grande instance отбелязва, че Франция запазва правото на възнаграждение при препродажба само в полза на наследниците по закон, докато директивата предвижда, че възнагражденията се дължат на „правоприемниците" на починалия автор. Тази юрисдикция иска да се установи дали директивата допуска

френското правило — по принцип или на основание на дерогациите по член 8.

30. Ето защо френският съд поставя на Съда следните преюдициални въпроси:

„Може ли след директивата от 27 септември 2001 г. Франция да остави в сила правило, според което правото на възнаграждение при препродажба е запазено само за наследниците по закон, но не и за наследниците по завещание и останалите правоприемници?

Преходните разпоредби на член 8, параграфи 2 и 3 от директивата от 27 септември 2001 г. разрешават ли на Франция да има дерогационен режим?“

31. Писмени становища представят фондацията и VEGAP, френското, италианското и испанското правителство, както и Комисията. В съдебното заседание устни становища излагат фондацията, френското и испанското правителство и Комисията.

III — Анализ

32. Запитващата юрисдикция иска да се установи по същество дали директивата, и по-специално член 6, параграф 1 и член 8, параграфи 2 и 3 от нея, може да се тълкува в смисъл, че позволява на Франция да остави в сила правило, съгласно което след смъртта на автора кръгът на лицата, които имат право на възнаграждение при препродажба, се ограничава до неговите или нейните наследници по закон, като се изключват наследниците по завещание и останалите правоприемници.

33. Преди да разгледам тези въпроси, мисля, че е необходимо да се анализират някои аспекти на проблема, които може да имат значение за приложимостта на директивата към обстоятелствата по главното производство и дори, както се посочва в становището на испанското правителство, за допустимостта на преюдициалните въпроси.

34. Първо ще отбележа, че страните в главното производство са частноправни субекти и спорът не засяга Франция като държава членка — адресат на директивата. Второ, това производство се отнася поне отчасти до суми, които вероятно са събрани преди приемането на директивата или след приемането ѝ, но преди изтичането на срока за транспонирането ѝ. Трето, ищците в главното производство

се позовават не на несъответствие между френското право и директивата, а на приложимостта на испанското вместо френското право при определянето на носителите на правото на възнаграждение при препродажба.

производство обаче става ясно, че фондацията и VEGAP не се позовават на директивата срещу ADAGP или наследниците на Дали. По-скоро изглежда, че Tribunal de grande instance повдига този въпрос служебно. Само в становищата си пред Съда по така повдигнатия въпрос фондацията и VEGAP твърдят, че спорното правило е несъвместимо с директивата.

A — *Хоризонтално непосредствено действие*

35. Според постоянната съдебна практика дадена директива не може сама по себе си да поражда задължения за частноправен субект и следователно позоваването на самата директива не е възможно срещу частноправен субект, поради което дори ясна, точна и безусловна разпоредба на директива, чиято цел е да предостави права или да възложи задължения на частноправни субекти, не може да се прилага в рамките на съдебен спор, чиито страни са единствено частноправни субекти[16]. Тъй като в случая страните по главното производство наистина са частноправни субекти, това правило на пръв поглед изключва възможността за позоваване на несъответствие между френското право и директивата.

37. При тези обстоятелства ми се струва, че въпросната съдебна практика всъщност е ирелевантна. Въпреки че Съдът посочва най-общо, че разпоредбите на дадена директива не могат да се прилагат в рамките на съдебен спор, чиито страни са частноправни субекти, основанията за това са, че частноправният субект не може да се позовава на разпоредбите на директива, за да предяви право срещу друг частноправен субект или за да изиска от него изпълнение на задължения. Това съображение не може да се приложи, когато свързаният с директивата въпрос е повдигнат служебно от националния съд.

36. От преюдициалното запитване и представената на Съда преписка по главното

38. В това отношение от трайно установената съдебна практика е видно, че при липса на общностна правна уредба по въпроса (понастоящем правна уредба на Европейския съюз (ЕС) във вътрешния правен ред на всяка държава членка

16 — От най-новата съдебна практика вж. Решение от 16 юли 2009 г. по дело Mono Car Styling, C-12/08, Сборник, стр. I-6653, точка 59.

трябва да се определят процесуалните правила за съдебните производства, предназначени да гарантират защитата на правата, които страните в процеса черпят от правото на ЕС, доколкото, от една страна, тези правила не са по-неблагоприятни от тези, които уреждат аналогични вътрешноправни съдебни производства (принцип на равностойност), и от друга страна, доколкото не правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени от правото на ЕС (принцип на ефективността). В този смисъл правото на ЕС не допуска прилагането на норма на националното право, която е в нарушение на тези два принципа, доколкото забранява на националния съд служебно да преценява съвместимостта на акт на вътрешното право с разпоредба на правото на ЕС. Правото на ЕС обаче не изисква от националния съд да повдига служебно такъв въпрос, когато не е засегнат нито един от двата принципа[17].

39. Ясно е, че правото на Съюза не може да е пречка за националния съд да повдигне служебно (както прави запитващата юрисдикция) въпрос относно съвместимостта на националното право с разпоредбите на европейска директива. Напротив, задължението на националните юрисдикции да тълкуват националното право, доколкото е възможно, в светлината на текста и целта на въпросната директива, за да се постигне търсеният от нея резултат[18], положително стимулира националните съдилища да повдигат подобни въпроси.

40. По настоящото дело трябва да се определи съгласно френското право дали Tribunal de grande instance е компетентен да отправи преюдициално запитване относно съвместимостта на спорното правило с директивата и да се съобрази с решението на Съда. В това отношение, ако правилото се окаже несъвместимо с директивата, би следвало да бъде оставено без приложение, тъй като ясният му текст не би могъл да се тълкува така, че да обхване и наследниците по завещание, а задължението за тълкуване на националното право в съответствие с правото на Съюза не може да служи като основа за тълкуване contra legem на националното право[19].

41. Не се твърди обаче, че Tribunal de grande instance не е компетентен да отправи преюдициално запитване и да предприеме необходимите мерки за съобразяване с решението на Съда. Оттук

17 — Тази добре позната съдебна практика, която тук представям обобщено, започва с Решение от 14 декември 1995 г. по дело Peterbroeck (C-312/93, Recueil, стр. I-4599) и Решение от 14 декември 1995 г. по дело Van Schijndel и Van Veen (C-430/93 и C-431/93, Recueil, стр. I-4705) и последно бе потвърдена с Решение от 7 юни 2007 г. по дело Van der Weerd и др. (C-222/05—C-225/05, Сборник, стр. I-4233), точки 28—42. Вж. още заключението на генералния адвокат Poiares Maduro по последното дело, точки 13—41.

18 — От най-новата съдебна практика вж. Решение по дело Mono Car Styling, посочено в бележка под линия 16, точка 60 и сл.

19 — Вж. Решение по дело Mono Car Styling, посочено в бележка под линия 16, точка 61 и цитираната съдебна практика.

нататък приемам, че тази юрисдикция е компетентна и съответно може да изпълни решението на Съда.

Б — *Приложимост ratione temporis на директивата*

42. ADAGP събира възнаграждения от препродажби на произведения на Дали от 17 октомври 1997 г. Директивата влиза в сила на 13 октомври 2001 г. Държавите членки е трябвало да въведат необходимите разпоредби, за да се съобразят с тази директива, преди 1 януари 2006 г. (или до 1 януари 2010 г., съответно до 1 януари 2012 г., ако е използвана възможността за временни дерогации по член 8, параграфи 2 и 3, до които всъщност се отнася вторият въпрос на националния съд).

43. Следователно за периода след 1 януари 2006 г. тълкуването на директивата е релевантно. То обаче няма пряко значение за периода преди 13 октомври 2001 г., нито всъщност и за периода между тези две дати.

44. Въпреки че докато тече срокът за транспониране на директивата, държавите членки са длъжни да не приемат разпоредби, които могат да застрашат сериозно постигането на предписания от тази директива резултат, те не са задължени да приспособят законодателството си преди изтичането на този срок. По настоящото дело спорното правило не е изменяно по време на срока за транспониране.

45. Що се отнася до принципа за конформно тълкуване, националните юрисдикции са длъжни да тълкуват вътрешното право (доколкото е възможно) в съответствие с дадена директива едва след изтичането на срока за транспонирането ѝ[20]. Междувременно те трябва просто да се въздържат (отново доколкото е възможно) от тълкуване, което в бъдеще, след изтичането на срока за транспониране, може да застраши сериозно осъществяването на целта, преследвана с тази директива[21].

46. Както обаче вече отбелязах, еднозначният текст на спорното правило едва

20 — Вж. Решение от 18 декември 1997 г. по дело Inter-Environnement Wallonie, C-129/96, Recueil, стр. I-7411, и по-специално точки 43—45 от него, и Решение от 4 юли 2006 г. по дело Adeneler и др. C-212/04, Recueil, стр. I-6057, точки 114 и 115.

21 — Вж. Решение по дело Adeneler, посочено в бележка под линия 20, точка 123 и Решение от 23 април 2009 г. по дело VTB-VAB и Galatea, C-261/07 и C-299/07, Сборник, стр. I-2949, точка 39.

ли позволява друго тълкуване. При това положение съдържащата се в практиката на Съда уговорка „доколкото е възможно“ явно в този случай изключва наличието на задължение за конформно тълкуване. Следователно в случай на несъответствие между спорното правило и директивата единствената възможност очевидно е правилото да се остави без приложение[22], като задължението за подобен подход възниква само по отношение на периода след изтичането на крайния срок за транспониране. Ако се наложи спорното правило да бъде оставено без приложение по отношение на този период, несъмнено възниква друг въпрос — дали правилото все пак може да се прилага за по-ранни периоди, но това е въпрос, който следва да се преценява изцяло от гледна точка на френското право, а не на правото на ЕС.

B — *Приложимото право*

47. Главният довод, изтъкван от фондацията и VEGAP в главното производство и пред Съда, както и от испанското правителство пред Съда, е, че кръгът на „правоприемниците“ на Салвадор Дали след смъртта му следва да се определи по испанското, а не по френското право, тъй като испанското право урежда наследяването на движимото му имущество. Затова те твърдят, че въпросът за съвместимостта на спорното правило с директивата няма отношение към случая. Испанското правителство добавя, че следователно въпросите са недопустими, тъй като не са необходими за решаването на спора по главното производство.

48. Вярно е, че Съдът може да откаже да се произнесе по преюдициален въпрос, поставен от национална юрисдикция, когато е очевидно, че исканото тълкуване няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора по главното производство[23]. Не мисля обаче, че е възможно да се достигне до такъв извод по настоящото дело. Това би означавало Съдът да определи приложимата национална правна норма — доколкото определянето на приложимия закон при наследяване все още не е уредено в правото на ЕС[24], — а по този начин и да превиши правомощията си.

22 — От най-новата съдебна практика вж. Решение от 27 октомври 2009 г. по дело ČEZ, C-115/08, Сборник, стр. I-10265, точка 140.

23 — От най-новата съдебна практика вж. Решение на Съда от 1 октомври 2009 г. по дело Compañía Española de Comercialización de Aceite и др., C-505/07, Сборник, стр. I-8963, точка 26.

24 — Хагската конференция по международно частно право изготвя Конвенция относно приложимото право при наследяване, сключена на 1 август 1989 г. От държавите — членки на Европейския Съюз, само Люксембург и Нидерландия са подписали тази конвенция и само Нидерландия я е ратифицирала. Освен това месец преди заседанието по настоящото дело Комисията публикува предложение за регламент на Европейския парламент и на Съвета относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решенията и автентичните актове в областта на наследяването и създаването на европейско удостоверение за наследство (COM(2009) 154 окончателен от 14 октомври 2009 г.), но е излишно да се споменава, че това предложение все още е далеч от статута на нормативен акт. Ако бяха приложими, член 3 и сл. от Хагската конвенция и член 16 и сл. от предложението на Комисията щяха да сочат испанското право като приложимо към наследството на Салвадор Дали.

49. Все пак при ситуация като тази в главното производство според мен националният съд трябва да установи, първо, дали кръгът на носителите на правото на възнаграждение при препродажба след смъртта на автора трябва да се определи по правото на държавата, в която се събират възнагражденията, или по правото, което урежда наследяването на имуществото на автора. Само в последния случай националният съд трябва да реши кое право урежда това наследяване — въпрос, който е извън компетентността на Съда. От друга страна, Съдът може да посочи дали директивата дава насоки във връзка с първоначалния въпрос.

50. Терминът „правоприемници“ на автора не е дефиниран в директивата. Косвено, но все пак ясно съображение 27 от директивата сочи, че този термин следва да бъде дефиниран по националното право, и препраща по-специално към наследственото право на държавите членки. От историята на изготвянето на директивата е ясно, че такава е и общата воля на Комисията и Съвета в законодателния процес[25]. Макар наистина да предлага изменения към предложението за директива, Парламентът изразява убеждение, че принципът на субсидиарност изисква кръгът на носителите на правото на възнаграждение след смъртта на автора да се определя по националното право и че не трябва да се допуска намеса в наследственото право[26]. Бих добавила, че ако беше налице воля да се хармонизират стълкновителните норми в областта на наследяването, правното основание на директивата нямаше да е само член 95 ЕО[27], както всъщност е, а щеше да включва членове 61 ЕО и 67 ЕО[28], подобно на предложението, посочено в бележка под линия 24.

51. Следователно, когато пред юрисдикция на държавата членка, в която са събрани съответните възнаграждения, възникне спор относно кръга на лицата, които имат право на възнаграждение при препродажба след смъртта на автора на произведението, тази юрисдикция трябва да приложи нормите, които уреждат въпроса съгласно правото в тази държава. Ако не е предвидено друго, това означава да се приложат материалноправните разпоредби на онова национално право, което е определено като уреждащо наследяването съгласно стълкновителните норми в държавата на съда.

52. Според мен обаче фактът, че директивата очевидно не цели да се намесва в националното право и не привързва

25 — Вж. по-специално точка 23 от изложението на мотивите на Съвета от 5 юни 2000 г. относно общата му позиция от 22 май 2000 г. (7484/00 ADD 1) и становището на Комисията от 24 януари 2001 г. относно измененията, внесени от Европейския парламент в общата позиция на Съвета (COM(2001) 47 окончателен), точка 3.1.2, буква б).

26 — Вж. доклада от първо четене в Парламента от 3 февруари 1997 г. (документ A4-0030/97), изложение на мотивите, раздел IV, буква A), точка 2 и доклада от второ четене от 29 ноември 2000 г. (документ A5—0370/2000), изложение на мотивите, раздел III, осми абзац.

27 — Вж. понастоящем член 114 от ДФЕС.

28 — Вж. понастоящем член 67 от ДФЕС.

определянето на кръга на носителите на правото след смъртта на автора изключително с приложимия към наследството му закон, предполага извода, че държавите членки са свободни да приемат специални материалноправни разпоредби, които да имат превес частично или изцяло над стълкновителните норми, които иначе биха определяли този закон.

Г — *По първия въпрос*

53. Този извод освен това най-точно съответства на член 14ter от Бернската конвенция, според който след смъртта на автора правото на възнаграждение при препродажба преминава върху „съответно оправомощените от националното законодателство лица или институции“ — формулировка, която очевидно е по-широка от евентуално препращане към наследственото право, както и да се определя то.

54. Следователно Tribunal de grande instance трябва да установи дали спорното правило е норма, която има превес, и ако не е — наследственото право на коя държава е приложимият закон съгласно релевантните стълкновителни норми.

55. Ако резултатът от този анализ сочи, че спорното правило следва да се приложи в главното производство, трябва да се реши въпросът за съвместимостта му с директивата.

56. Позволява ли директивата на държавите членки да ограничават категорията на „правоприемниците“ на автора в националното си законодателство по начина, заложен в спорното правило?

57. Струва ми се, че поради причини, сходни с тези, които разисквах по-горе във връзка със свободата на държавите членки да определят приложимия закон, отговорът трябва да е „да“.

58. Директивата не дава дефиниция на понятието „правоприемници“ на автора след смъртта му. Тя оставя дефиницията на националното право, като косвено посочва в частност (но не само)

националното наследствено право. Не е задължително да се премахват различията между националните правни системи, които не се очаква да засегнат функционирането на вътрешния пазар[29]. Съответно не съществува единна категория „правоприемници“ и държавите членки могат да приемат или запазят всяка дефиниция, която не се очаква да засегне функционирането на вътрешния пазар.

59. Основната цел, видна от съображение 9 от директивата[30], е да се избегне съсредоточаването на продажбите на произведения на изкуството в държавите членки, в които правото на възнаграждение при препродажба или не се прилага, или се прилага с по-нисък процент на възнаграждението, в ущърб на аукционните къщи и другите търговци в държавите членки, които предвиждат право на автора (и на всички негови наследници) на дял в печалбата, получена при препродажба в резултат от нарастващата стойност на произведенията на изкуството.

60. Подобна ситуация е съществувала преди приемането на директивата и е била причинена от нежеланието на продавачите да се разделят с част от цената, получена за произведение на изкуството. Съгласна съм с Комисията, че след приемането на директивата вероятността продавачите да бъдат подтикнати да избират държавата членка, в която да продават, в зависимост от кръга на лицата, които ще имат право да получат възнаграждения (това е фактор, който не влияе върху дължимата сума на възнаграждението и който всъщност може изобщо да не е известен на продавача), е незначителна и не може да се очаква да засегне функционирането на вътрешния пазар. В това отношение не съм убедена и дори съм озадачена от твърдението на испанското правителство в съдебното заседание, че има вероятност мястото на продажба да се измества в държави членки, в които *няма* „правоприемници“ на автора. Дори и да няма друга специална разпоредба в съответната национална правна система, според мен имуществото на починалия автор винаги ще бъде наследено от някого, пък макар и само от държавата като ultimus haeres.

61. По същите причини бих отхвърлила довода, изтъкнат от фондацията, VEGAP и испанското правителство, че понятието „правоприемници“ на починалия автор трябва да обхваща всички правоимащи лица съгласно приложимото наследствено право и не може да се разделя на категории

29 — Съображение 13 от директивата.

30 — Вж. точка 8 по-горе.

лица, някои от които правоприемници, а други — не.

62. Ако спорното правило има превес над стълкновителните норми относно наследяването, няма причина то да не може да изключи някои от лицата, които наследственото право би включило в кръга на правоприемниците. Такова изключение във всеки случай не поражда неблагоприятни последици за единния пазар.

63. Няма и причина да се възприеме различен подход, ако спорното правило е само по себе си материалноправна норма от наследственото право. Свободата на личността да се разпорежда с имуществото си след смъртта може да варира в различните правни системи, а множество правила или механизми може да ограничават възможността да се завещава например извън кръга на наследниците по закон или на низходящите наследници и/или преживелия съпруг. Разграничението, посочено в спорното правило, според мен попада в тази област и следователно в обхвата на допустимите законодателни решения в националното наследствено право, към което директивата препраща с оглед на определянето на носителите на правото на възнаграждение при препродажба след смъртта на автора.

64. В съдебното заседание се обсъди въпросът дали, въпреки че директивата оставя на националното право да дефинира понятието „правоприемници“, държавите членки не са по някакъв начин задължени да зачитат наследствените закони на другите държави членки в дух на лоялно сътрудничество, или дори в дух на „взаимно уважение“, когато установяват тази дефиниция. Опасявам се, че подобен подход застрашително клони към „прикрито хармонизиране“ на наследствените или стълкновителните норми, което излиза извън обхвата на директивата от гледна точка както на правното ѝ основание, така и на изричната воля на законодателя.

65. И от двете е ясно, че ролята на директивата се ограничава до елиминирането на нарушенията на конкурентната среда във вътрешния пазар. Взаимното признаване — в този случай признаването от страна на държавата членка, в която се събират възнагражденията, на дефиницията за „правоприемници“ на автора в държавата членка, чието наследствено право се прилага за имуществото на този автор — е похвална идея. Не мисля обаче, че тя попада в обхвата на тази конкретна директива. Основната цел на директивата е да осигури въвеждането на правото

на възнаграждение при препродажба на територията на целия Съюз, но не и да гарантира това право в полза точно на правоприемниците според конкретно наследствено право.

66. Изборът, заложен в спорното правило, е политически и като такъв винаги е спорен[31]. Според мен обаче е избор, който остава изцяло в пределите на свободата на преценка на държавите членки и който не се очаква да засегне функционирането на вътрешния пазар. Следователно директивата допуска такъв избор.

Д — *По втория въпрос*

67. Ако Съдът се съгласи с моето предложение за отговор по първия въпрос, няма да е необходимо да се отговаря на втория въпрос — дали спорното правило може да бъде оставено в сила на основание на възможните преходни дерогации по член 8, параграфи 2 и 3 от директивата. В случай че все пак се окаже необходим, отговорът може да бъде много кратък.

68. Дерогациите по член 8 във връзка с член 13 от директивата са изрично предоставени на държавите членки, които към 13 октомври 2001 г. не прилагат право на възнаграждение при препродажба.

69. Франция е прилагала правото на възнаграждение при препродажба към тази дата и съответно не може да се ползва от дерогациите.

70. При всички положения тези дерогации позволяват на държавите членки единствено *да не прилагат* правото на възнаграждение при препродажба в полза на правоприемниците на автора, но не засягат въпроса за прилагането му само към ограничен кръг лица.

31 — Може например да се постави въпросът защо подобно правило се прилага само към правото на възнаграждение при препродажба, а не и, да речем, към авторското право върху литературни произведения (отговорът вероятно е свързан с факта, че правото на възнаграждение при препродажба е непрехвърлимо и неотчуждимо за разлика от авторското право). В настоящия случай спорът можеше и да е особено разгорещен, ако Салвадор Дали нямаше преживели наследници до шеста степен и възнагражденията при препродажба се събираха от френската държава, въпреки че Дали изрично ги е завещал на испанската държава.

IV — Заключение

71. Предвид гореизложените съображения предлагам на Съда да отговори на въпросите на Tribunal de grande instance, Paris, по следния начин:

„Директива 2001/84/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно правото на [възнаграждение при] препродажба в полза на автора на оригинално произведение на изкуството допуска национална правна норма, по силата на която след смъртта на автора правото на възнаграждение при препродажба преминава само върху наследниците по закон, но не и върху наследниците по завещание и останалите правоприемници."